

KOSÁRY DOMOKOS TÖRTÉNELEMVERSENY, 2024-2025.

10. évfolyam számára

2. Regionális forduló

Kedves Versenyző!

Köszöntünk a Magyar Nemzeti Múzeum tárgyaival kapcsolatos felületen! A következőkben A Brandenburgi Katalinról és az Erdélyi Fejedelemség főúri reprezentációjáról, ékszereiről tudhatsz meg többet. Légy figyelmes, mert apró részletekben rejlik a lényeg!

Sikeres felkészülést kívánunk!

A Magyar Nemzeti Múzeum Tudásközvetítő Főosztályának csapata

Magyar Nemzeti Múzeum
Közgyűjteményi Központ

MAGYAR
NEMZETI
MÚZEUM

A tárgy, mint forrás

A múzeumban őrzött műtárgyak, emlékek lényeges információkat hordoznak magukban, „mesélnek” a múltról, a környezetünkről. A műtárgyak alapos vizsgálata és megfigyelése lehetővé teszi számunkra a történelem sokoldalú megismerését. A ruha mesélhet egykori viselője társadalmi hovatartozásáról, vagyonáról, kiváltságairól, a korszak divatjáról. De egy kard is számtalan titkot rejthet magában: milyen anyagból készült, típusa választ adhat arra, hogyan harcolhattak vele, megtudhatjuk ki viselte, hadakozásra használták, vagy egy főúr kiegészítője volt, díszítése pedig az adott korszak fegyverkovácsainak és ötvöseinek szakértelméről árulkodhat, de tetten érhetjük rajta az éppen divatos motívumvilágot, és műveltséget is. Azonban a tárgy önmagában nem árul el mindent magáról, az általa hordozott kód „feltörésében” segítenek a kiállítások feliratai, a tárlatvezetők és a múzeumpedagógusok.

© A tananyag, a felhasznált képek és a szövegek a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonát képezik.

Brandenburgi Katalin ruhája, 17. század

Az itt látható ruhaegyüttes a hagyomány szerint Brandenburgi Katalin (1602-1644/49), Bethlen Gábor második feleségének, majd később erdélyi fejedelemnek a menyasszonyi ruhája. Katalin édesapja brandenburgi választófejedelem volt, így hát nem csoda, hogy a család maga a protestantizmus híve volt – Katalin maga lutheránus hitvallású volt, később a helvét hitvallásra tér át. Esküvőjük 1626-ban volt, amikor Katalin 21, újdonsült férje pedig 45 éves volt. Kezdetben igen nehezen érthettek szót egymással, hiszen nem beszéltek közös nyelvet. Bethlen Gábor nem tudott franciául vagy németül, Katalin pedig nem érette a magyart.

17. századi főúri esküvői ruha, MNM KK Újkori Főosztály, Textílygyűjtemény

Szembetűnő különbség napjaink menyasszonyi ruháival kapcsolatban, hogy nem fehér. Fontos tudni azonban, hogy az először fehér ruhában a 19. század elején, Viktória angol királynő ment férjhez. Az általa diktált divatot követi majd aztán fokozatosan a nemesség és a közemberek is. A 17. századi Erdélyben még minden leány a legszebb ruháját vette fel esküvőjére.

Az öltözet jellegzetes 17. századi magyar díszruha. A szilvakék nyírt bársony szoknyát és elől főzött vállat skófiumos, azaz fémszálas hímzés díszíti. Az árkádok alá elhelyezett tulipános, szegfüves, gránátalmás díszítés jellegzetes motívumai az úrihímzésnek.

Brandenburgi Katalin öltözete számos dolgot üzent környezetének viselőjével kapcsolatban. Felülről lefelé haladva a viselet első árulkodó eleme a főkötő. Ezt minden leány az esküvőjén viselte először. Ezt a főkötőt smaragddal és igazgyöngyökkel díszített boglárókból állították össze. A házasságot megelőzően a hajadon leányok pártát viseltek. Innen származik a „pártában marad” és a „bekötik a fejét” kifejezéseink. Brandenburgi Katalin fehér blúzt és méretre fűzhető

ruhaderekat viselt. Utóbbi gyakran összekeverik a fűzővel: a kettő közötti különbség, hogy a fűző mindig a ruha alá kerül, míg a ruhaderék legfelülre. A funkció mindkét esetben ugyanaz: a viselő derekát hangsúlyozni. A ruha harmadik eleme a szoknya, amely egészen a bokáig ér. A korban erkölcsösnek ítélt viselet szerint a boka nem látszódhatott ki. A legfelső szoknya alatt több réteg alszoknyát viseltek: minél több az alszoknya, a hölgy annál erkölcsösebbnek mutatta magát (a legjegyzett rekord 16 db alszoknya). A szoknya hímzésének magassága a viselőjének társadalmi státuszára utalt: minél magasabban volt díszített a szoknya, annál rangosabb hölgyről beszélünk. Üzennek ezeken kívül a ruha színei is: a kék és ezüst színek kombinációja a protestánsok, míg az arany-piros a katolikus hölgyek színe volt Erdélyben.

Ékszerek a 17. században - Opálkövel díszített násfa, 16. század első fele

A háborús idők ellenére a főúri és városi polgárok remekművű ékszerekkel díszítették magukat. Ezek egy részét külföldről, német és olasz műhelyek termékeiből vásárolták, de a reneszánsz művészet itthon is pompás virágkorral, zománccal, ékkövekkel díszes ékszerekkel gazdagította a választékot. Erdélyben a kolozsvári ötvösök bogláros ékszerei, később az úgynevezett erdélyi zománccal díszített ékszerek jellegzetes helyi művészeti stílust jelentette.

*Násfa,
MNM KK Újkori Főosztály,
Ötvösgyűjtemény*

*Rezgőtű,
MNM KK Újkori Főosztály,
Ötvösgyűjtemény*

A korabeli ötvösség magas technikai színvonalát tanúsítja az a kifinomult művészi ízléssel elkészített opálköves násfa, amely a hagyomány szerint I. (Szapolyai) János király özvegye, Izabella királyné tulajdonában volt. Az ékszerek között a legkedveltebb volt a násfa, melyet főként nyakba akasztva, bársony- vagy selyemszalagon, esetleg láncon viseltek, de néha a fejfedőre vagy ruhaujjra is jutott egy-egy szép darab. Az ékkövekkel, igazgyöngyökkel gazdagon borított aranytárgyak felületét szentek, mitológiai alakok domborművei vagy madarak díszítették. Kedvelt változata a csokornásfa, mely megkötött szalagot utánoz. Ékszerként viseltek díszes, ékkő- és gyöngydíszes keresztet is.

Nagyon népszerű volt a fejfedőn viselt ún. forgó vagy medály. A madártollakat utánzó ékköves, gyöngyös ágakat egy rozettába vagy pajzs alakú díszes lemez mögött rögzítettek, s esetenként hátul egy tolltokba kócsagtollat tűztek. Hajban viselték a járás közben libegő „rezgőtűt” is.